

ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA NUOTOLINIO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2022-05-24 Nr. TP-5

Vilnius

Posėdis įvyko 2022 m. gegužės 10 d. 13 val. nuotoliniu būdu.

Posėdžio pirmininkė Dalia Urbanavičienė.

Posėdžio sekretorė Audronė Daraškevičienė.

Dalyvavo: Etninės kultūros globos tarybos (toliau – EKG T, Taryba) pirmininkė doc. dr. Dalia Urbanavičienė, EKG T nariai – doc. dr. Rimantas Astrauskas, Nijolė Balčiūnienė, Sandra Daugirdienė, Ona Drobelenė, Virginijus Jocys, Zigmas Kalesinskas, Vaida Kasparavičienė, doc. Virginijus Kašinskas, Angelė Kavaliauskienė, Olijardas Lukoševičius, prof. dr. Lina Petrošienė, doc. dr. Dalia Senvaitytė, dr. Loreta Sungailienė, dr. Žilvytis Šaknys, Gita Šapranauskaitė, dr. Skaidrė Urbonienė, Jonas Vaiškūnas; EKG T administracijos darbuotojai – Rimantė Galinienė, Gintaras Skamaročius, Asta Žernienė, Ugnė Žemaitytė, dr. Audronė Daraškevičienė, svečiai – prof. dr. Valdas Rakutis (Seimo narys), Kęstutis Vilkauskas (Seimo narys).

Kvorumas yra.

Darbotvarkė:

1. Dėl etninės kultūros svarbos užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą (30 min.);
2. Dėl Etninės kultūros specialisto apibrėžties, jų rengimo būklės ir poreikio analizės (20 min.);
3. Dėl Kultūros ir kitų specialistų (apimant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrųjų gairių parengimo, įgyvendinant KP planą (20 min.);
4. Dėl Sūduvos vardo įtvirtinimo teisės aktuose (20 min.);
5. Dėl diskusijos apie etninės kultūros būklės užsienio lietuvių bendruomenėse vertinimą inicijavimo (20 min.);
6. Kiti klausimai.

Kadangi pirmam klausimui reikalingas Seimo narys Valdas Rakutis perspėjo kad vėluos, D. Urbanavičienė pasiūlė pirmu numeriu nagrinėti penktą klausimą.

1. SVARSTYTA. Diskusijos apie etninės kultūros būklės užsienio lietuvių

bendruomenėse vertinimą inicijavimas.

D. Urbanavičienė informavo, kad penktadienį dalyvaus Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės posėdyje, kur bus kalbama apie tautinę tapatybę ir etninės kultūros būklę Lietuvoje. Būtų galima tartis su užsienio lietuvių atstovais dėl Užsienio reikalų ministerijos kasmet atliekamo užsienio lietuvių situacijos vertinimo tobulinimo. Šiame vertinime yra tik vienas klausimas, susijęs su tautine tapatybe: kaip jūs puoselėjate tradicijas? D. Urbanavičienė pasidalino pastebėjimu, kad skirtingos bendruomenės elgiasi labai skirtingai: nors visi tarsi švenčia lietuviškas Kalėdas, bet, pavyzdžiui, Čikagos lietuvių bendruomenė į savo šventes įtraukia labai daug tradicijų, o naujosios bendruomenės (pavyzdžiui, Nevadoje), jų vengia (iš EKG T parengto kalėdinių folkloro/postfolkloro dainų grojaraščio jie nepanaudojo nė vienos dainos). Tradicijos yra atmetamos ypač naujausios emigrantų bangos. D. Urbanavičienės nuomone, URM atliekamas tyrimas tikrosios situacijos, kaip yra puoselėjama etninė kultūra užsienio lietuvių bendruomenėse, neatspindi. Ji pasiūlė sudaryti darbo grupę ir išgryninti, kokius papildomus klausimus būtų galima įtraukti į tyrimo klausimyną.

N. Balčiūnienė pastebėjo, kad LRS ir PLB komisija yra palanki etninei kultūrai. Ji yra priėmusi keletą rezoliucijų dėl etninės kultūros, tačiau į jas mažai kas Lietuvoje įsiklauso. Ją pačią 2021 m. atliktas URM tyrimas nuvylė: jame atsisikleidžia, kad daugelio pasaulio lietuvių ryšys su Lietuva yra tik per bendravimą su tėvais, giminėmis, o kultūra susiveda tik į Kovo 11-ios ir Vasario 16-osios šventimą – jie mano, kad to pakanka. Tačiau, N. Balčiūnienės nuomone, reikėtų atkreipti dėmesį ir į kitas problemas. Padėtis užsienio lietuvių bendruomenėse yra prasta: ankstesnė karta bent jau daugiau bendravo tarpusavyje, nors etninės kultūros taip pat nepuoselėjo: jiems svarbu buvo susirinkti, kartu nueiti į bažnyčią ir po to pavalgyti. Dabartinė karta apskritai etninės kultūros vengia. Kitas dalykas – LNKC, KM ir kiti yra parengę puikios medžiagos apie kalendorines šventes ir t.t., tačiau ta medžiaga pasaulio lietuvius pasiekia sunkiai. Reikėtų ieškoti kelių, kad ta medžiaga juos pasiektų. Trečias dalykas – reikėtų išsigryninti viziją, kaip prie užsienio lietuvių ugdymo etninė kultūros srityje galėtų prisidėti EKG T. Užsienio lietuvių departamentas remia bendruomenes per ambasadas, EKG T turi ieškoti savo kampo. Ji pasiūlė, kad darbo grupė padirbėtų ir ties klausimu, kaip EKG T galėtų prisidėti prie etninės kultūros sklaidos užsienio lietuvių bendruomenėse.

D. Urbanavičienė priminė, kad EKG T veiklos plane pagrindinis akcentas yra klausimas, kaip yra ištiriama etninės kultūros būklė užsienio lietuvių bendruomenėse, taigi darbo grupė visų pirma turėtų dėmesį koncentruoti būtent į tai. Ji pakvietė į darbo grupę įsijungti N. Balčiūnienę ir kitus.

V. Jocys priminė, kad 2019 metais Pasaulio lietuvių bendruomenė priėmė keletą fundamentalių rezoliucijų. Atnaujinant klausimyną ir formuluojant naujus klausimus, būtų pravartu pasiremti šiomis rezoliucijomis. Prieš porą metų ŠMSM organizavo nuotolinį pasaulio lietuvių mokyklėlių mokytojų seminarą, kuriame atsikleidė unikalūs pavyzdžiai, kur etninė kultūra yra labai gražiai puoselėjama.

Galbūt įrašą būtų galima rasti ir pasižiūrėti, koks yra tas spektras.

N. Balčiūnienė atkreipė dėmesį, kad ŠMSM užsakymu yra parengta etninės kultūros programa Lietuvos mokykloms. Kasmet vyksta lituanistinių mokyklų sąskrydžiai, tad gal būtų galima pasiūlyti šią programą rekomenduoti įvairių dalykų lituanistinių mokyklų mokytojams?

D. Urbanavičienė atsakė, kad programoje yra daug vertingos medžiagos, kuria gali naudotis įvairių dalykų mokytojai. Tačiau ji paragino sutelkti dėmesį į užsienio lietuvių bendruomenių būklės tyrimus, kaip juos atlikti. Galbūt verta pradėti nuo mūsų pačių bendrų susitarimų, koncepcijos parengimo, o tada verta diskutuoti su URM, LNKČ, kitomis ministerijomis (ŠMSM, KM). Ji paklausė, kas dar norėtų įsijungti į darbo grupę.

V. Jocys, G. Skamaročius pasisiūlė.

D. Urbanavičienė pakvietė kitus, jei pageidaus, įsijungti vėliau.

NUTARTA. Sudaryti darbo grupę dėl etninės kultūros būklės užsienio lietuvių bendruomenėse vertinimo; į grupę įtraukti – N. Balčiūnienę, V. Jocių, G. Skamaročių, D. Urbanavičienę.

2. SVARSTYTA. Etninės kultūros svarba užtikrinant Lietuvos nacionalinį saugumą.

D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį, kad Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme ir ypač jo priedėlyje „Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindai“ labai ne kartą užsiminta apie tai, kad etninė kultūra yra svarbi, ypač kalbant apie švietimo politiką, kultūros politiką, tautinę politiką. Dabar yra tinkamas metas kalbėti šiuo klausimu dėl dviejų dalykų. Visi išgyvenam dėl Ukrainos, ir akivaizdu, kad ji nepasiduoda dėl savo labai stiprios tautinės savimonės, savo tradicijų žinojimo. Tuo tarpu Lietuvoje vis dažniau girdisi pasakymai, kad savo šaknų puoselėjimas yra Putino politikos įgyvendinimas. Tad nors Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme pasakyta, kad etninė kultūra svarbi ir visi teisės aktai turi būti suderinti su šia nuostata, valdžios institucijose vis atsiranda besistebinčių, kodėl tai turi būti prioritetinga sritis, kodėl tam reikia skirti daugiau dėmesio ir finansų. D. Urbanavičienė informavo, kad ką tik su D. Senvaityte grįžo iš susitikimo su Švietimo, mokslo ir sporto viceministru, kuris kuruoja aukštąjį mokslą: „Bandėme pasiekti, kad etnologija ir folkloristika būtų sugražintos į Studijų krypties sąrašą. Mums atsakė, kad šios sritys turi tilpti į Kultūros studijų kryptį; nes siekiama sritis stambinti, kad būtų lengviau jas administruoti“. Tačiau D. Urbanavičienė priminė, jog Mokslo ir studijų įstatyme yra pabrėžiama lituanistikos prioritetas, kuris apima ir etnologiją bei folkloristiką, bet ne visą Kultūros studijų kryptį. Jos nuomone, šiuo atveju reikia Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto paramos. Ypač šiuo metu būtina priminti, kad etninė kultūra turėtų būti prioritetas. Mums reiktų kažkokio naujo akcento, ar kažkokios rezoliucijos, ar konferencijos, ar kažko, nes kitaip mums niekaip nepavyksta pasiekti, kad būtų įgyvendinta tai, kas įtvirtinta įstatymuose. Viskas yra matuojama pinigais, patogumu administruoti ir panašiai.

D. Senvaitytė pritarė, kad nei ŠMSM, nei KM nėra nusiteikusiai etnologijai ir etninei kultūrai

skirti specialaus dėmesio, priešingai – stengiamasi tai minimalizuoti, lyginant su kitomis sritimis.

D. Urbanavičienė pridūrė, kad pilietiškumas turėtų būti susietas su etnine kultūra, bet taip nėra – pilietiškumo ugdymą bandoma atriboti nuo etninės kultūros, todėl gaunasi taip, kad pilietiškumas yra be turinio. Mums nepavyko pasiekti, kad KM dokumentuose būtų užtikrinta kryptinga etninės kultūros plėtra. Etninės kultūros plėtros valstybinė programa panaikinta, į kitus dokumentus etninė kultūra nepateko. Nebeaišku, kaip įmanoma tą etninės kultūros prioritetą įgyvendinti ir kaip apsiginti, kai bandoma jo išvis atsikratyti.

V. Rakutis pasakė, kad jis labai išgyvena dėl šių problemų. Esminis dalykas, į kurį atsiremus būtų galima dirbti toliau – tapatybė. Tapatybė negali būti abstrakti, kaip ir pilietis negali būti abstraktus pilietis: jis gali būti tik konkrečios pilies pilietis. Taigi turime sukonzentruoti dėmesį į tapatybę. Ji yra neracionalus dalykas – karo atveju žymiai lengviau pabėgti, negu ją ginti. Jeigu jos išvis neturi, tai net nėra ką ginti. Jis pažadėjo suorganizuoti diskusiją šia tema Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijoje. Jis pritarė, kad tapatybės sudėtinė dalis yra etninė kultūra. Mintis, kad pilietybė gali būti abstrakti, išryškėjo kaip klaidinga jau ruošiant Nacionalinės gynybos ir saugumo programinius dokumentus, tame tarpe ir Nacionalinio pasipriešinimo strategiją, kurią netrukus Seimas tvirtins. Kelių Seimo narių pastangomis jau įvestas patriotinis ugdymas. Padėtis yra bloga, bet reikia dirbti.

V. Rakutis pritarė, kad užsienio bendruomenėse situacija yra prasta: švenčiant Vasario 16-ąją ar Kovo 11-ąją labai dažnai nėra giedamas himnas, o kai kuriose lietuvių dienose nėra nė vienos lietuviškos dainos. Su tokiu požiūriu lietuvių tauta turi labai dideles galimybes ištirpti. Ką galėtume padaryti – surasti keletą Seimo narių tiek iš pozicijos, tiek iš opozicijos, kurie imtųsi šio reikalo. Čia nėra labai paprasta, bet reikėtų daryti. Įsisiūbavus emigracijos ir imigracijos bangoms, kyla nauji iššūkiai, tapatybę reikia stiprinti. Jo nuomone, šiuo atveju labai pravartu pasitelkti Lenkijos pavyzdį – kaip jie dirba, kaip organizuoja savo tarptautinę bendruomenę. Stiprindami savo lenkišką tapatybę, jie tapo viena stipriausių valstybių Europoje. O tie, kurie stengėsi vengti savo nacionalinių bruožų (pavyzdžiui, Vokietija), turi labai didelių problemų. Kitas pavyzdys – nacionalinė valstybė Nyderlandai ir jokio nacionalumo nepuoselėjanti Belgija. Pastaroji niekaip nesusilydo ir yra gerokai silpnesnė. Na o kodėl vyksta tautinių idėjų puolimas? Universalizmo idėjos istorijoje protarpiais vis išskildavo – viduramžiais (bandant kurti bendrą lotynišką kultūrą), paskui 18 a. Bet jos visos yra ribotos laike, nes kai reikia stoti į kovą, aiškią tapatybę turintys žmonės yra daug stipresni negu jos neturintys. Tai galima įrodyti istoriniais pavyzdžiais – dainuojanti Prancūzijos kariuomenė įveikia visos Europos kariuomenę, sudarytą globaliu principu. Karo atveju tai labai svarbu akcentuoti.

D. Urbanavičienė priminė apie 2018 metais Seime vykusią konferenciją, skirtą Etnokultūrinio sąjūdžio jubiliejui. Tada atkreiptas dėmesys į XX a. antroje pusėje prasidėjusį žygeivių, ramuviečių ir visų kitų folkloristų judėjimą, prieita išvados, kad šis etnokultūrinis sąjūdis buvo tarpė, kurioje

subrendo Sąjūdis. Priimta rezoliucija, kuri pateikta Seimui, ŠMSM ir t.t. Joje siūloma šį sąjūdį valstybiniu mastu pripažinti kaip labai reikšmingą dalyką valstybės istorijoje, prilyginant knygnešystei. D. Urbanavičienės nuomone, šį siūlymą taip pat reiktų pakelti, tokiu būdu užkertant kelią etninės kultūros juodinimui.

V. Rakutis pritarė, kad tai teisingas kelias. Tačiau jo nuomone, Romuvos virtimas religija yra pavojingas dalykas. Visuomenės tarsi raginama rinktis tarp Romuvos ir krikščionybės, nors jos puikiai dera tarpusavyje – kaip kryžiai su saulutėmis. Tai tautos supriešinimas. Jeigu mes klausime – ar tu katalikas, ar lietuvis, tai turėsime vienus katalikus, kitus lietuvius. Tai reiktų apjungti. Be to reiktų atkreipti dėmesį, kas dalyvauja Romuvos draugų grupėje – ir žmonės nepanašūs į romuviečius.

D. Urbanavičienė patikslino, kad Ramuva, kuri veikė XX a. antroje pusėje, užsiėmė kraštotyrine veikla ir panašiai, to nereiktų tapatinti su dabartine situacija. Kalbant apie etninės kultūros svarbą sąsajoje su nepriklausomybės siekiais ir nacionaline gynyba, etnokultūrinis sąjūdis yra nepelnytai pamirštas. Reiktų, kad valstybė iš principo įvertintų etnokultūrinį sąjūdį kaip labai svarbų reiškinį.

V. Rakutis paklausė – kokia forma būtų tinkama. Galbūt konferencija Seime? Tačiau tai dažnai nepasiekia rezultato. Reiktų pagalvoti apie priemones, kurios duotų efektą.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad konferencija Seime jau buvo, rezoliucija pateikta Seimui ir kitoms institucijoms, tačiau atsakymų negauta. Ji pažadėjo ją pakartotinai atsiųsti.

V. Rakutis pastebėjo, kad galima padaryti analogišką Seimo rezoliuciją. Jis pasižadėjo tokią rezoliuciją paruošti.

N. Balčiūnienė priminė prof. dr. A. Ramonaitės knygą „Sąjūdžio ištakų beiėškant“. Joje visas etnokultūrinis judėjimas apibūdinamas kaip einantis į vieną tikslą – Lietuvos nepriklausomybę. Ji atkreipė dėmesį, kad šiandien bus priimta Piliečių pasipriešinimo strategija: ji labai pagirtina, bet joje labai vengta žodžių „tautiškumas“, „lietuviška kultūra“, o apie etninę kultūrą kalbos išvis nėra. Dar šiek tiek to palikta užsienio lietuviams, tačiau Lietuvoje gyvenantiems etnokultūrininkams nėra jokio dėmesio. Gal tai galėtų būti įtraukta į šios strategijos planą? Ar rengiant šį planą galėtų dalyvauti EKGK ir etnokultūrinės organizacijos?

V. Rakutis patvirtino, kad be abejo dalyvauti gali. Gal ir šį susitikimą reikėjo daryti anksčiau – gerokai prieš tvirtinant šią strategiją. Tačiau planą rengs Vyriausybė. EKGK turėtų kreiptis į Vyriausybę ir deleguoti savo atstovus.

V. Jocys pasiūlė išnaudoti Ukrainos patirtį. Galėtų būti konferencija pavadinimu „Nematerialusis kultūros paveldas karo sumaišty“ ar panašiai, atkreipiant dėmesį į tai, kaip ukrainiečiai stiprina savo tapatybę, naudodami savo tradicinį drabužį, dainas, pasakas ir t.t. Gal būtų galima pasikviesti į šią konferenciją Ukrainos atstovus. Būtų tikrai vietoj ir laiku.

V. Rakutis pasiūlė kitą pavadinimą: „Tapatybė ir etninė kultūra Rusijos ir Ukrainos karo šviesoje“. Jis pažadėjo pasitarti su kolegomis ir pasiūlyti surengti tokią konferenciją.

D. Urbanavičienė pritarė.

Z. Kalesinskas pritarė, kad patriotizmas yra universali sąvoka ir tai reikėtų atsieti nuo religijos. Juolab, kad ir Ukraina yra skirtingų religijų valstybė, o patriotizmas išlieka visų vienodas. Jis pasiūlė į etninę kultūrą žvelgti kaip į tautos savastį. Ir galbūt nereikėtų prisiminti skaudulių, kuriuos visi išgyvenome: kai stilizuotų šokių ansambliai vilkėjo gražiausiais drabužiais, o autentiškos etninės kultūros puoselėtojai – nuplyšusiais. Dabar dalykai yra iš esmės pasikeitę. Svarbiausia įveikti tą visuomenėje tvyrančią baimę, kad etninė kultūra yra pavojinga.

R. Astraukas pritarė, kad etniškumas turi būti privestas prie tapatybės. Jis pastebėjo, kad užsieniečiams terminas „etninė kultūra“ nėra suprantamas. Jie tai supranta, kaip egzotinę kultūrą, kažką labai tolimo nuo šiuolaikinės visuomenės, kaip marginalų dalyką. Tautiškumą jie verčia kaip nacionalizmą, kuris turi neigiamą konotaciją. Mums tai pakerta šaknis. Tad tokia konferencija tikrai yra reikalinga, jeigu joje būtų paliestas vertimų klausimas. Tautiškumas ir pilietiškumas tikrai yra vienas kitą papildantys, o ne priešingi dalykai.

V. Rakutis pastebėjo, kad vertimai yra fundamentalus klausimas. Jis atkreipė dėmesį, kad Beneliukso šalys turi labai stipriai išreikštą regioninę tapatybę – ten kiekviena provincija turi išskirtinius dalykus, kurie puikiai dera su valstybe. Labai panašu su mūsų etnografiniais regionais. Taigi, jie turi savo formatą, kuris puikiai dera globaliomis sąlygomis. Tam taip pat būtų galima skirti diskusiją „Tapatybės išsaugojimas globalizmo sąlygomis“, bet tai galbūt kitais metais. Dabar gal labiau tiktų pirmoji pasiūlyta tema – tapatybė karo sąlygomis. O dėl vertimų reikėtų žinoti, kad nereikėtų visko derinti prie anglų kalbos ir joje įsitvirtinusių sampratų. Kiekvienas kraštas turi savo kalbą ir tam tikras nusistovėjusias sampratas.

NUTARTA. Planuoti konferenciją kartu su Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija. Preliminarus pavadinimas „Tapatybė ir etninė kultūra Rusijos ir Ukrainos karo šviesoje“.

3. SVARSTYTA. Etninės kultūros specialisto apibrėžtis, jų rengimo būklė ir poreikio analizė.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad dėl etninės kultūros specialistų rengimo EKGK užsakymu anksčiau buvo atlikti įvairūs tyrimai. A. Bylaitės-Žakaitienės ir D. Kulakauskienės straipsnyje „Etninės kultūros specialisto poreikis Lietuvos pagrindinio ir vidurinio ugdymo grandyje“ (2017) kalbama apie pedagogus, bandoma siūlyti, kaip apibrėžti specialistą, net siūlo etninės kultūros specialisto-konsultanto pareigybę mokyklose. Teko bendrauti su ŠMSM Bendrojo ugdymo taryba, paaiškėjo, kad kol kas tokio „specialisto-konsultanto“ statuso nėra. EKGK turi Švietimo ir mokslo darbo grupę, todėl reikėtų išsigryninti, kaip galėtume apibrėžti etninės kultūros specialistą, neapsiribojant vien pedagogais. Juolab siekiant, kad tokie specialistai atsirastų savivaldybėse ir visur

kitur.

D. Senvaitytė pastebėjo, kad VDU yra buvę bandymų apibrėžti etnologiją.

D. Urbanavičienė atsakė, kad atliekant savivaldybių apklausą poreikis paaiškėjo ne klausiant „ar jums jo reikia“, bet klausiant „ar turite tokį specialistą“. Paaiškėjo, kad per visą Lietuvą savivaldybių administracijose dirba tik 4 etninės kultūros specialistai, 8 turi kaip papildomą funkciją (pastarieji nežinia, ar turi etninės kultūros kompetencijas).

Z. Kalesinskas pasiūlė pirmiausia apibrėžti, kas yra etninės kultūros specialistas. Jo manymu, reikėtų atskirti etnologą nuo etninės kultūros specialisto. Etnologas – tai mokslininkas-tyrinėtojas, o specialistas gali būti nebūtinai mokslininkas. Muziejams, kultūros įstaigoms reikalingi ne mokslininkai tyrėjai, o etninės kultūros specialistai. Turėtų būti aiškiai įvardintos kompetencijos, kurias toks specialistas turėtų turėti.

D. Urbanavičienė pritarė. Pirmiausia reikia patiems išsiaiškinti, kaip mes tokį specialistą suvokiame. Tada jau galėtų būti daroma apklausa, ar esami specialistai turi nurodytas kompetencijas ir ar tokių specialistų reikia.

V. Jocys priminė, kad 2017 metais buvo atliktas V. Tumėno kuruojamas tyrimas, kuriame plačiai išskleidžiamas etninės kultūros specialisto apibrėžimo klausimas.

D. Urbanavičienė pasiūlė klausimą pavesti EKGK Švietimo ir mokslo darbo grupei, papildant ją kitais nariais.

D. Senvaitytė priminė, kad yra EKGK sudaryta ir Sąvokų grupė.

A. Daraškevičienė išvardino Sąvokų grupės narius: D. Senvaitytė, L. Petrošienė, L. Sungailienė, Ž. Šaknys, D. Urbanavičienė. Švietimo ir mokslo grupė: R. Astrauskas, V. Jocys, V. Kasparavičienė, L. Petrošienė, D. Senvaitytė, D. Urbanavičienė.

D. Urbanavičienė pakvietė šių grupių narius dalyvauti apibrėžiant etninės kultūros specialistą. Ji paprašė A. Žernienę surinkti informaciją iš ankstesnių tyrimų apie siūlymus šiuo klausimu.

NUTARTA. EKGK Etninės kultūros sąvokų ir Švietimo ir mokslo darbo grupes įpareigoti parengti etninės kultūros specialisto apibrėžtį.

4. SVARSTYTA. Kultūros ir kitų specialistų (apimant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrųjų gairių parengimo, įgyvendinant KP planą.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad pagal KM patvirtintą Kultūros paveldo aktualizavimo ir išsugojimo 2020-2024 m. planą priemonė „Kultūros ir kitų specialistų (apimant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrųjų gairių rengimas“ turėjo prasidėti dar 2021 m., šiemet ji jau turėjo būti baigtis parengtomis rekomendacijomis. Tačiau kadangi priemonėje pirmu numeriu yra įrašyta ŠMSM, tai EKGK laukia signalo. Šiandien apie tai kalbėtasi su ŠMSM viceministru G. Jakštu, bet jis nukreipė į kitą už šį klausimą atsakingą viceministrą. Bandysime su

juo susitikti birželio pradžioje ir prašysime, kad ŠMSM inicijuotų darbo grupę, tvirtinamą ministro įsakymu. Tai galbūt padėtų padaryti gaires veiksmingesnes. Ji pakvietė siūlyti kandidatūras į darbo grupę.

R. Astrauskas pasiūlė įsitraukti L. Sungailienei. Taip pat reikalingi regionų atstovai, žinantys kas aktualiausia specialistams regionuose.

L. Sungailienė pritarė, kad galėtų įsijungti nuo LNKC, kurio veikla daugiausia susijusi su kultūros centrais.

D. Senvaitytė pastebėjo, kad čia labai svarbu pirmiausia apibrėžti etninės kultūros specialistą, tada būtų aiškiau, ką dėti į Gaires.

D. Urbanavičienė pritarė. Ji prisiminė, kad anksčiau buvo idėja parengti Etninės kultūros srities kvalifikacijos tobulinimo strategiją. Gaila, kad nebeliko Kultūros darbuotojų tobulinimo instituto, Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo instituto, kuriame buvo rengiami pastovūs seminarai ir buvo išduodami kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimai. Dėl kvalifikacijos tobulinimo yra kalbėta su Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) direktore R. Krasauskiene, ji palankiai nusiteikusi dėl bendradarbiavimo.

L. Sungailienė pritarė, kad čia būtina turi bendradarbiauti skirtingos institucijos. LNKC labiausiai orientuojasi į kultūros centrų darbuotojų poreikius ir užsiima jų kvalifikacijos kėlimu. Rengiami seminarai netgi scenos apšvietėjams, operatoriams ir t.t. Šiuo metu rengiami kultūros centrų darbuotojų kompetencijų aprašymai, tačiau jie bus rengiami pagal viešuosius pirkimus, tai darys ekspertai.

D. Urbanavičienė paklausė, kokių taisyklių laikomasi rengiant seminarus KTKC ir Vilniaus etninės kultūros centre, ar išduodami kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimai.

V. Kasparavičienė atsakė, kad KTKC kasmet surengia 4 seminarus, skirtus mokytojams, kultūros specialistams. Bendradarbiaujama su Kauno pedagogų kvalifikacijos centru, nes jis yra akredituotas ir gali suteikti pažymėjimus mokytojams. Kai kurie mokymai organizuojami per Klaipėdos švietimo centrą, nes pas juos yra paprastesnė pažymėjimų išdavimo tvarka.

D. Urbanavičienė pasiūlė pasidaryti suvestinę, kur Lietuvoje tokie dalykai daromi: kokios institucijos veda etninės kultūros specialistų kvalifikacijos kėlimo seminarus. Galbūt vertėtų vykdyti ir tam tikrą koordinaciją.

S. Daugirdienė pasidalino, kad Vilniaus etninės kultūros centro modelis lygiai toks pat kaip KTKC. Anksčiau buvo bendradarbiaujama su LMNŠC – VEKC buvo atsakingas už turinį, o LMNŠC – už reklamą ir pažymėjimus. Nuo šių metų pradėta bendradarbiauti su Inovacijų ir kompetencijų ugdymo institutu, nes čia palankesnės finansinės sąlygos. Ji pasidalino, kad yra viešai skelbiamas sąrašas akredituotų įstaigų, galinčių išduoti kvalifikacijos tobulinimo pažymėjimus. Per jas būtų galima sužinoti, kiek yra su jomis bendradarbiaujančių etnokultūrinių organizacijų ir institucijų.

L. Sungailienė patvirtino, kad tikrai galima gauti daug informacijos per akredituotus centrus. Tačiau ji atkreipė dėmesį, kad kultūros darbuotojams užtenka LNKC išduoto pažymėjimo.

D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį, kad čia esama tam tikros įvairovės ir pasiūlė susisteminti šią informaciją.

L. Sungailienė pasiūlė duoti užklausimą į savivaldybių Kultūros ir švietimo skyrius.

V. Jocys priminė, kad 2016 m. EKGKT kartu su regionų aukštosiomis mokyklomis darė seminarus etninės kultūros darbuotojams. Jis atkreipė dėmesį, kad vieni seminarai suteikia pagrindus, kiti tik pakelia kvalifikaciją. Jis pasvarstė, gal visą šią informaciją turi ŠMSM.

D. Urbanavičienės nuomone, tokią informaciją gali turėti ir NŠA. Ji pritarė, kad turėtų būti daroma skirtis tarp studijų ir kvalifikacijos kėlimo seminarų.

D. Senvaitytė pastebėjo, kad studijos ir kompetencijų tobulinimas apskritai yra skirtingi dalykai.

D. Urbanavičienės nuomone, tyrinėti būklę galima ir net būtina ruošiantis Gairių rengimui.

K. Vilkauskas pasiūlė pagalbą per Seimo tyrimų tarnybą, kuri renka įvairius duomenis.

NUTARTA:

1. Inicijuoti Kultūros ir kitų specialistų (apimant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrųjų gairių parengimo darbo grupės sudarymą Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje.

2. Surinkti informaciją apie etninės kultūros kvalifikacijos kėlimo kursus.

5. **SVARSTYTA.** Sūduvos vardo įtvirtinimas teisės aktuose.

A. Daraškevičienė pristatė Suvalkijos (Sūduvos) regioninėje taryboje atliktos elektroninės apklausos rezultatus. Respondentai galėjo rinktis iš keturių variantų: 1) Suvalkija (Sūduva); 2) Sūduva; 3) Sūduva (Suvalkija); 4) Nesu apsisprendęs. Dalyvavo 20 regioninės tarybos narių iš 26, gauti tokie rezultatai: už pavadinimą „Suvalkija (Sūduva)“ pasisakė vienas respondentas; už pavadinimą „Sūduva (Suvalkija)“ pasisakė du respondentai; vienas nėra apsisprendęs; 16 respondentų (80 proc.) pasisakė už pavadinimą „Sūduva“.

Z. Kalesinkas pastebėjo, kad šiuo klausimu svarbiausia yra būtent regioninės tarybos nuomonė. O ji yra tokia todėl, kad dvigubas pavadinimas įneša labai daug painiavos – nebeaišku kur kokį pavadinimą naudoti (būtent dėl šios priežasties iškilo ankstesniame posėdyje aptarta proginės monetos problema). Televizijoje taip pat sumaištis – vieniems Sūduva, kitiems Suvalkija. Sprendimas turėtų ateiti iš Sūduvos regioninės tarybos. EKGKT turėtų į regioninės tarybos nuomonę atsižvelgti ir įteisinti „viengubą“ Sūduvos pavadinimą. Juolab, kad ir pati žemė geografiškai įvardijama kaip Sūduvos aukštuma.

Ž. Šaknys pastebėjo, kad etnografinius regionus tyrinėjančių etnologų (V. Tumėno, P. Kalniaus,

Ž. Šaknio) nuomone, neturėtų likti vien tik „Sūduvos“ pavadinimas. Apklausa padaryta ne tarp Suvalkijos žmonių, o tik tarp regioninės tarybos narių. Praktika rodo, kad apklausus atsitiktinius regiono žmones, rezultatai gali gautis radikaliai skirtingi. Taip buvo atsitikę Žemaitijoje: apklausus Žemaičių kultūros draugijos narius ir atsitiktinius Žemaitijos žmones, buvo gauti visiškai skirtingi rezultatai. Norint įtvirtinti Sūduvos pavadinimą teisiniuose dokumentuose, reikės parašyti mokslinę, etnologijos principus atitinkančią motyvaciją. Dabar tokios motyvacijos nėra, išrinkti tik pavieniai Sūduvos pavadinimo vartojimo atvejai tarpukariu, neatsižvelgiant į kontekstą. Jis sakė, kad balsuos prieš viengubą pavadinimą „Sūduva“.

N. Balčiūnienė pastebėjo, kad vien tik regioninė taryba spręsti tokio svarbaus klausimo neturėtų – EKG T nuo šio klausimo nusišalinti negali.

D. Senvaitytė paantrino Ž. Šakniui. Jos nuomone, nėra pakankamai argumentų pavadinimą keisti visiškai. Nereikėtų supainioti istorinių žemių su etnografiniais regionais ir baltų genčių su dabartiniais lietuviais. Gali būti paraleliai populiarinamas baltų genčių palikimas, galima parengti ir baltų žemių žemėlapi. Bet etnografiniai darbai yra rašyti apie etnografinius regionus, o ne apie buvusias baltų genčių žemes. Kitas dalykas – sūduviai yra jotvingiai, o jotvingiai nėra lietuviai. Etnologams neaišku, kokį poveikį etnografinių regionų kultūrai padarė sūduvių gentis: nei architektūra, nei mityba, nei apranga, nei kiti kultūriniai dalykai ~~nėra ta pati~~. Apie Suvalkijos etnografinį regioną sužinome iš daug vėlyvesnių laikų. Kitas argumentas – sūduvių genties teritorija nesutampa su Suvalkijos etnografinio regiono teritorija. Labai norint ir atsižvelgiant į *emic* (žmonių) požiūrį, galima derinti du pavadinimus, tačiau imti vien „Sūduvos“ pavadinimą – ne. Labai abejotina, ar keli regioninės tarybos žmonės, neatlikę reprezentatyvios regiono žmonių apklausos, gali teigti, kad pavadinimas turi būti vien „Sūduva“.

D. Urbanavičienė paprieštaravo istorinės žemės atskyrimui nuo etnografinio regiono. Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme esantis etnografinio regiono apibrėžimas nurodo, kad etnografiniame regione yra integruotas baltų genčių palikimas. Kitas dalykas – niekas negali pasakyti, kada pasibaigia istorinės žemės laikai. V. Tumėnas buvo pasidalinęs 1915 metų Suvalkijos žemėlapiu, kuriame matosi, kad jis beveik visiškai atitinka Sūduvos ribas, kurios buvo nustatytos 1422 m. pagal Melno taikos sutartį. Taigi teritorinio skirtumo beveik nėra. Dar vienas dalykas – kaip savo žemę žmonės vadina iš esmės yra regioninės tapatybės dalis. Taigi čia svarbiau ne išorinė etnologų nuomonė, o pačių vietos žmonių nuomonė – jų sąsaja su ta žeme ir jų apsisprendimu, kaip save vadinti. D. Urbanavičienė kalbėjo, kad kaip šokių ir dainų tyrinėtoja gali patvirtinti, kad vėlyvuose folkloro sluoksniuose matomi labai senos praeities pėdsakai. Galima pastebėti net ir tarmėse sąsajas su dar senesniais laikais nei Melno taika – ji nubrėžė Sūduvos šiaurinę ir šiaurės rytų ribą Nemunu, o vakarų aukštaičių kauniškių patarmė išliko ne tik šiapus, bet ir anapus Nemuno, kur būta sūduvių palikimo. Tai parodo ir sūduvių dainos – pvz., Veliuonoje A. Juškos užrašytos XIX a. pabaigoje. Tad

skirtis tarp baltų genčių ir etnografinių regionų nėra aiški, todėl vargu ar teisinga. Be to, žemaičiai bei aukštaičiai irgi yra senosios baltų gentys, bet jie yra ir dabartyje. Beje, aukštaičių pavadinimas buvo išnykęs po XV a., kol vėl grįžo į vartoseną tik XIX pabaigoje. Tai kodėl negali gyvuoti iki šiol ir sūduviai?

G. Skamaročius pasitikslino, ar tikrai jotvingiai nėra lietuviai. Jam tai naujiena.

D. Senvaitytė atsakė, kad vakarų baltams priskiriami prūsai, kuršiai ir jotvingiai. Sakyti, kad prūsai ir latviai yra lietuviai būtų klaidinga. Jų kalba ir kita kultūra nuo lietuvių ganėtinai ženkliai skyrėsi.

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad naujausi E. Jovaišos tyrimai rodo, jog vakarų baltai I-V a. labai smarkiai migravo į dabartinės Lietuvos teritoriją ir rytus, Okos aukštupyje iš jų susiformavo rytų galindai ir lietuvių gentis, kuri, anot E. Jovaišos, VI a. reemigravo į Lietuvos teritoriją.

G. Skamaročius pastebėjo, kad pavojinga perkėlinėti savo genčių ribas į gretimų valstybių teritorijas. Reikėtų kalbėti tik apie savo valstybės ribas ir leisti žmonėms būti tokiais, kokiais jie nori savo krašte būti. Jo nuomone, gana žmones vadinti primestais vardais. Dauguma Sūduvos žmonių tikrai nori susigrąžinti savo vertybę – savo regiono vardą. Jeigu Seimas priėmė nutarimą leisti žmonėms rašyti pavardes taip, kaip jie nori ir laiko tai pamatine žmogaus teise, kodėl sūduviams neleidžiama turėti norimą regiono vardą. Jis pastebėjo, kad rytoj bus Sūduvos regioninės tarybos posėdis, kuriame bus dar kartą analizuojamas regiono pavadinimo klausimas. Jis paprašė Tarybos narius dėmesingai įsiklausyti į regiono žmonių nuomonę.

D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį, kad tai nėra vien tik Sūduvos regioninės tarybos narių nuomonė. Etninės kultūros olimpiados metu buvo klausama to krašto moksleivių nuomonės, visi buvo už Sūduvą. Būnant regione tikria jaučiasi, kad žmonės yra susigyvenę su Sūduvos vardu. Inicijatyva dėl Sūduvos juntama nuo pat EKGK įkūrimo.

Z. Kalesinkas pastebėjo, kad eina kalba ne apie kostiumą ar kitus regiono kultūros bruožus, o tik apie regiono pavadinimą. Tai vardas, vartojamas seniau negu Lietuvos vardas. Jis klausė, kodėl mes to bijome. Turime seniausią vietovardį, koks įmanomas mūsų valstybėje, o prieš jį stojame.

L. Sungailienė paklausė dėl Sūduvos aukštumos – ji pereina į Lenkiją ir yra nedidelė. Ji paklausė, ar verta sietis su šia geografine nuoroda.

Z. Kalesinskas pastebėjo, kad tai pavadinimas, kuriuo galima pasiremti.

D. Urbanavičienė paklausė, ar Taryba pritaria, kad dėl šio klausimo reikia balsuoti.

L. Sungailienė pasiūlė balsuoti dėl klausimo „ar pritariame regioninės tarybos iniciatyvai argumentuoti pavadinimo keitimą“. Ar tai jau buvo atlikta ir prie to neverta grįžti?

Z. Kalesinkas pastebėjo, kad argumentuojama jau 20 metų. Tas svarstymas jau yra įgrišęs iki kaulų smegenų. Turi galiausiai būti priimti sprendimai.

D. Urbanavičienė pasiūlė balsuoti dėl klausimo „ar Taryba pritaria regioninės tarybos

sprendimui?“.

V. Jocys pastebėjo, kad norisi racionalaus aukso vidurio. Be to, jeigu bus nutarta keisti pavadinimą, argumentacijos paprašys Seimas ir visi kiti. Ko gero bus reikalaujama ir sociologinės apklausos, ir istorikų argumentacijos. Tačiau, jo nuomone, šiuo metu Taryba galėtų pritarti regioninės tarybos iniciatyvai.

N. Balčiūnienės nuomone, čia ne vien istorikų reikalas. Ji pastebėjo, kad mokslininkų išvados kartais visgi ne itin atitinka realybę: pavyzdžiui, kalbininkai Betygalos gyventojus priskiria aukštaičiams, kai jie iš visų jėgų priešinasi tokiam priskyrimui, tapatindamiesi su žemaičiais.

L. Sungailienė pritarė N. Balčiūnienei.

V. Jocys irgi sutiko, kad mokslininkų išvadas dažnai lemia siauros metodologijos.

R. Astrauskas pastebėjo, kad klausimas yra labai subtilus. Ne viskas iki galo yra išdiskutuota. Tačiau jis pasiūlė gerbti žmonių nuomonę ir pritarti regioninės tarybos nuomonei. Bet jis perspėjo, kad kelias bus sunkus. Jis asmeniškai nėra prieš Sūduvos pavadinimą, bet tikrai bus didelis žmonių skaičius, kurie su tuo nesutiks. Todėl ateity tikrai reikės labai gerai paruošti argumentaciją. Ir paragino populiarinti Sūduvos vardą.

L. Petrošienės nuomone, nėra regiono žmonių reprezentatyvios apklausos. Regiono žmonių vardu kalba tik keli atstovai. Kitas dalykas - kiek šis pakeitimas kainuos?

D. Urbanavičienės teigimu, tai nekainuos nieko, nes įstatymo pakoregavimui lėšų nereikia. Ji pasiūlė balsuoti dėl klausimo: „ar pritariate regioninės tarybos iniciatyvai keisti regiono pavadinimą“?

Įvyko balsavimas. Balsavo 17 Tarybos narių

Pritaria 10

Nepritaria 2

Susilaiko 5

D. Urbanavičienė pastebėjo, kad rytoj bus Sūduvos regioninės tarybos posėdis ir jie nuspręs, ką toliau daryti.

L. Sungailienė konstatavo, kad EKG T nutarė regioninės tarybos sprendimą palaikyti, o kas bus jeigu pakeliui atsiras pereinamasis dvigubo pavadinimo variantas? Kaip į tai Taryba reaguotų?

Z. Kalesinskas pasiūlė tiesiog paleisti siūlymą ir žiūrėti, kokia bus reakcija. Jeigu Seimo nariams iškilis toks klausimas, tada ir bus sprendžiama, kaip į jį reaguoti.

N. Balčiūnienė pritarė.

D. Urbanavičienė irgi pritarė, kad galima prašyti patvirtinti pavadinimą „Sūduva“, kaip nori regioninė taryba. Tačiau jeigu bus siūlymas palikti dvigubą pavadinimą, tada Taryba ir apsvarstys tokį variantą.

N. Balčiūnienė pasvarstė, kad gal tokio siūlymo ir nebus.

NUTARTA. Pritarti regioninės tarybos iniciatyvai keisti regiono pavadinimą.

6. SVARSTYTA. Kiti klausimai.

D. Urbanavičienė informavo apie nuo praeito posėdžio įvykusius įvykius. Pasibaigė IV Lietuvos mokinių etninės kultūros olimpiada. Šalies turas gerokai išaugo – dalyvavo 60 moksleivių. Kurie dalyvavo ne pirmą kartą – gerokai patobulėję. Ne vienas sakė siejantis savo ateitį su etnine kultūra.

Kitas džiugus dalykas – ŠMSM Bendrojo ugdymo tarybos posėdyje patvirtintas Etninės kultūros bendrosios programos projektas, vėliau tvirtins ministrė ir programa oficialiai prasidės nuo 2024 m. rudens. Gali būti, kad palaiptui pasieksime privalomą pradinį ugdymą.

Su ŠMSM viceministru G. Jakštu tartasi dėl etnologijos ir folkloristikos gražinimo į Studijų krypties sąrašą. Jis suabejojo, ar tikrai dabartinė situacija neleidžia rengti etnologijos ir folkloristikos studijų programos pagal Kultūros studijų kryptį. Sutarta išsiaiškinti, ar, pvz. VDU buvo bandyta pratęsti etnologijos ir folkloristikos programą po šios krypties studijų panaikinimo Studijų krypties sąrašė. Išsiaiškinus bus toliau diskutuojama dėl atskiros Etnologijos ir folkloristikos studijų krypties gražinimo į Studijų krypties sąrašą.

Įvyko susitikimas su Seimo Valstybės valdymo ir savaivaldybių komiteto pirmininku ir pavaduotoju. Jie pritarė EKG T siūlymui keisti Vietos savivaldos įstatymą, įrašant etninės kultūros globą ne kaip savarankišką, o kaip valstybės deleguotą funkciją savivaldybėse. Sakė, kad šis siūlymas labai laiku, nes kaip tik šiuo metu vyksta Vietos savivaldos įstatymo naujos redakcijos svarstymas. Jie taip pat pritarė konferencijos savivaldybių merams surengimui, tačiau reikėtų ir Seimo Kultūros komiteto dalyvavimo. Kultūros komitetas šį siūlymą žadėjo apsvarstyti.

Susitikime su Seimo Kultūros komiteto pirmininku, KM viceministrais ir LKT atstovais EKG T siūlymai dėl etninės kultūros finansavimo sistemos tobulinimo pritarimo nesulaukė. LKT paskaičiavimais, nuo 2015 metų per visas programas etninei kultūrai finansavimas padidėjo 330 tūkstančių, tačiau toks padidėjimas labai nedidelis kitų sričių finansavimo didinimo kontekste. D. Urbanavičienė pasiūlė paprašyti LKT Stebėsenos skyriaus, kad pateiktų duomenis, kaip keitėsi visas fondas 2015-2021 metais. Finansų ministerijos pateiktais duomenimis, LKT buvo pridėta 5 mln. Vadinasi, etninei kultūrai finansavimas padidėjo tik 0,4 proc., kai visos fondo lėšos padidėjo 25 proc. Ji pasiūlė paprašyti, kad LKT pateiktų duomenis, kiek padidintas finansavimas visoms kitoms sritims. Panašu, kad kitoms sritims finansavimas augo žymiai labiau ir tai būtų įrodymas, kad etninė kultūra yra diskriminuojama, nors LKT tai neigia.

V. Jocys pritarė, kad užklausti verta.

L. Sungailienė pasiūlė susitikti su žmonėmis, kurie dirba LKT Stebėsenos skyriuje, kad jie papasakotų, kokia metodika jie vadovaujasi, kaip jie išveda vidurkius.

D. Urbanavičienė pasakė, kad toks susitikimas jau buvo. Tačiau LKT darbuotojai dar nėra pateikę lyginimo su kitomis sritimis.

V. Jocys pasiūlė susirūpinti ir gidų licenzijavimo tvarka. Dabar yra taip, kad gidams nebereikia jokių licenzijų. Visos valstybės saugo savo rinką, o mes nebe. Gal EKGt čia turėtų įsikišti – gidai turėtų turėti kompetenciją ir licenziją. Šią problemą jau anksčiau išsakė Gidų asociacijos vadovas.

Z. Kalesinkas pritarė, kad tiek prie Raudondvario dvaro, tiek prie Gedimino pilies, tiek kitoje viešojoje erdvėje gidai gali pasakoti, ką nori.

N. Balčiūnienė pritarė, kad dabar niekas nebetikrina.

D. Urbanavičienė pritarė, kad verta pasidomėti. Galbūt ši situacija dar nėra galutinai įtvirtinta.

N. Balčiūnienė pažadėjo pasidomėti.

J. Vaiškūnas pastebėjo, kad dėl gidų reikėtų reaguoti, net jei jau yra priimti nutarimai. Čia tikrai reikalinga EKGt reakcija.

A. Daraškevičienė informavo, kad šiuo metu vyksta EKGt ir Turizmo rinkodaros asociacijos iniciatyva rengiamas nuotolinių seminarų ciklas gidams „Lietuvos etnografiniai regionai“. Dalį paskaitų vėliau bus galima paskelbti EKGt svetainėje, papildant informaciją apie etnografinius regionus.

D. Urbanavičienė informavo, kad EKGt administracija nuo birželio mėnesio turėtų persikraustyti į naujas patalpas.

NUTARTA:

1. Kreiptis į LKT Stebėsenos skyrių ir paprašyti finansavimo atskiroms sritims palyginimo.
2. Išsiaiškinti gidų licenzijavimo tvarka.

Posėdžio pirmininkė

Dalia Urbanavičienė

Posėdžio sekretorė

Audronė Daraškevičienė